

ANALIZA PERSPECTIVEI LUI JÜRGEN MOLTMANN ASUPRA BUCURIEI ÎN CONTEXTUL CRIZELOR GLOBALE

Prof. drd. Florin MATEI

*Profesor, Liceul Teologic Adventist din București;
Realizator Emisiuni, Centrul Media Adventist, București;
Drd. Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad
mateiflorin07@gmail.com*

ABSTRACT: Analysis of Jürgen Moltmann’s Perspective on Joy in the Context of Global Crises.

Jürgen Moltmann’s reflections about joy are extremely valuable in the troubled context of contemporary culture, a culture that is undergoing a powerful crisis that threatens its stability. Through the theology he expounds in his interview with Miroslav Volf, we can deduce important principles related to overcoming them by finding sustainable solutions. The aim of this paper is to address this secondary but important theme in Jürgen Moltmann’s philosophy and to understand the moral principles that can help today’s society to live a flourishing life. First, I will describe how, in his life experience, Moltmann outlines the theology of joy. He experiences the profound ideological crisis that was born and led to the outbreak of World War II. Secondly, I will analyse the main landmarks of the theology of joy as Moltmann understands it, and in the final part I will extract some principles necessary for overcoming moments of individual or collective crisis.

Keywords: *joy, love, eschatology, hope, image of God, crisis, involvement.*

Prezentul articol are la bază dialogul purtat de cei doi la data de 14 august 2014, la *Center for Faith & Culture Theology of Joy* din Tübingen.¹

¹ Jürgen Moltmann & Miroslav Volf, *Theology of Joy*, disponibil la <https://www.youtube.com/watch?v=s04zdvrBz-c> (accesat la 8 august 2023).

Introducere

În contextul frământărilor actuale, înțelegerea semnificației bucuriei devine o necesitate. Deși vorbim despre secolul XXI-lea, care a fost marcat de progrese tehnologice și economice, totuși vedem că în acest context omul nu este mai bun din punct de vedere moral. Lumea în care el trăiește poartă însemnele moralității lui, adică incertitudine, suferință, tensiune și goliciunea interioară. În felul acesta, lumea este o reflectare a ceea ce sunt oamenii. De aceea putem vorbi despre o îmbunătățire a condiției umane doar în măsura în care înțelegem care sunt problemele morale ale omului. Teologia bucuriei poate fi una dintre multele soluții la criza pe care o traversează unanimitatea în prezent.

Explorarea modului în care bucuria poate fi o forță de transformare personală și comunitară poate să contribuie la construirea unei lumi mai drepte și mai echitabile.

Implicațiile morale ale acestei înțelegeri pot reprezenta un moment de cotitură. Importanța abordării etice bazate pe bucurie, empatie și compasiune față de ceilalți, indiferent de diferențele culturale sau religioase, aduce un plus societății postmoderne. Astfel, înțelegerea teologiei bucuriei devine un catalizator care oferă perspective inovatoare și inspiraționale și deschide calea către o teologie relevantă și angajată în lumea contemporană.

Teologia bucuriei înțeleasă prin perspectiva crizei europene care a condus la izbucnirea celui de-al doilea război mondial

Pentru a înțelege teologia bucuriei în contextul gândirii lui Jürgen Moltmann trebuie să privim cu indiscreție spre trecutul lui care își va pune amprenta asupra teologiei și conceptelor pe care el le va dezvolta și la care se va raporta. Anii tinereții au fost marcați de cel de-al doilea război mondial. În această perioadă, Moltmann a cunoscut partea întunecată a detenției și a războiului, ca prizonier de război. Ororile, condițiile sordide și experiența trăită în acei ani i-au dat posibilitatea să mediteze la ceea ce înseamnă războiul. El povestește una dintre cele mai marcante experiențe ale vieții lui: «În iulie 1943, eram auxiliar al forțelor aeriene într-o baterie din centrul Hamburgului și abia am supraviețuit furtunii de foc pe care „Operațiunea Gomora” a Forțelor Aeriene Regale a dezlănțuit-o asupra părții de est a orașului. Prietenul care stătea lângă mine a fost sfâșiat de bomba care

m-a lăsat nevătămat. În acea noapte am strigat pentru prima dată la Dumnezeu: „Dumnezeul meu, unde ești?” Iar întrebarea „De ce nu sunt și eu mort?” m-a bântuit de atunci.² Nu o fost singura experiență de acest fel; peste nici un an, în 1944, un alt camarad de război a decedat lângă el. Iar la momentul respectiv, el spune „Din nou m-am confruntat cu întrebarea insistentă: De ce el și nu eu? Pentru ce continui să trăiesc?”³

Pe acest fundal tumultos și dificil al anilor de război, încă din tinerețea lui Moltmann se va construi încet, dar sigur, fundamentul pe care își va construi teologia care va avea un impact deosebit, în mod special asupra celor care au avut statutul de victime ale războiului sau ale diverselor împrejurări potrivnice ale vieții. Din acest punct de vedere trebuie privită și înțeleasă preocuparea lui pentru conceptele pe care el va dezvolta ulterior, precum „speranță”, „reconcilierea”, „iubirea”, „crucea lui Hristos”, etc.

Teologia lui Moltmann se naște astfel în contextul existențial religios al timpului său și îi marchează discursurile și scrierile. Din acest unghi ar trebui să înțelegem și să apreciem mai mult teologia bucuriei pe care o prezintă într-un mod strălucitor în scrierile lui.

Relația dintre speranță și bucuria prezentă și eschatologică în contextul crizei societății

Jürgen Moltmann, în interviul pe care i-l acordă lui Miroslav Volf, creează această legătură între speranță și bucurie, spunând că: „...speranța este pentru mine bucurie anticipată, așa cum anxietatea este teroare anticipată.”⁴ Această concluzie vine în urma unei reflecții izvorâtă din experiența anilor tinereții. Pentru Jürgen Moltmann, ceea ce dă naștere adevăratei bucurii este speranța legată de faptul că viitorul va fi altfel. Speranța aceasta într-un viitor transformat l-a condus către dezvoltarea unei eschatologii cu impact imediat și îndepărtat. Pentru el, speranța asigură baza bucuriei prezentului. Din perspectiva relației dintre cele două putem înțelege eschatologia lui Moltmann astfel: „Omul așteaptă o zi fericită și această așteptare îl face să alunece alături de fericirea prezentului. În amintire și speranță

2 <https://www.giffordlectures.org/lecturers/-moltmann> (accesat la 8 august 2023).

3 Jürgen Moltmann, *A Broad Place: An Autobiography*, Minneapolis, Fortress Press, 2008, p.17.

4 Jürgen Moltmann & Miroslav Volf, *Theology of Joy*, disponibil la <https://www.youtube.com/watch?v=s04zdvrBz-c> (accesat la 8 august 2023).

nu este niciodată întru totul el însuși, dar nici întru totul în prezentul său. Amintirile și speranțele îl dezbracă de prezent și îl antrenează spre timpuri care nu sunt sau nu sunt încă; îl duc într-un curent trecător a cărui vâltoare este neantul. Fiecare își examinează gândurile și le va găsi ocupate atât în trecut cât și în viitor. Prezentul este gândit doar pentru a fi scos la lumină și pentru a-l rânduia față de viitor.”⁵

Atât de importantă este ideea că pe baza unei eschatologii sănătoase care oferă speranță se constituie bucuria prezentului, încât Moltmann critică abordarea Papei Benedict al XVI-lea în enciclica *Spe Salvi*⁶ și spune despre ea că îi lipsește dimensiunea prezentului.⁷ Moltmann observă că credinciosul este încurajat să privească prea mult spre viitor și să ignore provocările prezentului; un prezent fără însemnătate din perspectivă eschatologică.

Din perspectivă teologică, Moltmann sugerează că: „speranța creștină nu începe cu construcția unei acțiuni umane revoluționare care îl preocupă atât de mult pe Benedict, ci își are originea în acțiunea originară, plină de har și de promisiuni a lui Dumnezeu în istorie, care se găsește în mod preeminent în evenimentul Hristos.”⁸ Este clar că trebuie găsit un echilibru între dimensiunea umană a implicării în soluționarea crizelor de orice tip de la nivelul societății și perspectiva spirituală care operează cu premise morale. Ceea ce trebuie să înțelegem este că inițiativa umană trebuie precedată de o viziune teologică sănătoasă, iar absența acestei viziuni teologice face ca soluționarea să fie superficială.

Dacă este ne referim la provocările prezente ale societății în domeniul educației⁹ observăm o atentă preocupare la nivel de legislație.¹⁰ Inte-

5 Jürgen Moltmann, *Theology of Hope*, Harper & Row, Publishers; New York, 1967.

6 <https://www.magisteriu.ro/spe-salvi-2007/> (accesat la 8 august 2023).

7 <https://www.christiancentury.org/article/2008-05/horizons-hope> (accesat la 9 august 2023).

8 Jürgen Moltmann and Catholic Theology: Disputes on the Intersections of Ontology and Ethics”, in *Heythrop Journal*, Vol. 55 no.3 May 2014.

(https://www.academia.edu/6725996/_Jürgen_Moltmann_and_Catholic_Theology_Disputes_On_The_Intersections_Of_Ontology_and_Ethics_in_Heythrop_Journal_Vol_55_no_3_May_2014).

9 Ioan-Gheorghe Rotaru, “Current Values of Education and Culture”, în *Proceedings of the 24th International RAIS Conference on Social Sciences and Humanities*, August 15-16, 2021, Princeton, NJ, United States of America, pp. 87-92.

10 <https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/educa->

resul este acordat pentru crearea unui context, unui climat propice învățării, a unor relații și a unui viitor construit cu grijă pentru viitoarele generații. Cu toate acestea, în contextual secularizat¹¹ la societății de astăzi viziunea teologică cu privire la soluționarea crizelor lipsește, religia fiind irelevantă în aceste împrejurări.

Aici este utilă perspectiva eschatologică a lui Moltmann care vede individul implicat în soluții pentru rezolvarea problemelor prezente având perspectiva unui viitor în care Dumnezeu intervine.

Preocuparea lui Moltmann este aceea ca indivizii și comunitatea să experimenteze bucuria nu în viitorul îndepărtat, ca o promisiune a Scripturii plasată undeva în viitor, ci ca o realitate care izvorăște din speranță depășirii crizelor actuale, o speranță pe care omul o experimentează în prezent. Nu trebuie să trecem cu vederea faptul că tensiunea dintre prezent și viitor în privința experimentării bucuriei a fost o problemă constantă în viața omului. A existat de fiecare dată această tentație de a privi mai mult spre viitor și de a diminua așteptările în prezent gândindu-ne că doar în Împărăția lui Hristos ne vom bucura de împlinirea celor făgăduite de El. Moltmann, în schimb, face ca prin înlănțuirea aceasta a speranței eschatologice cu bucuria experimentării promisiunilor divine, să înțelegem în prezent că, într-un anumit sens, Dumnezeu poate fi gustat în plinătatea Sa încă de aici.

Centralitatea lui Hristos – ca răspuns la crizele umane

Experimentăm apropierea de Hristos doar în momentul în care Îl facem punct de referință. Procesul acesta în dreptul teologiei lui Moltmann s-a realizat treptat. Într-o primă etapă, Moltmann înțelege imaginea lui Hristos din teologia lui Karl Barth, însă va constata că acesta propune un portret static și rece. În etapa următoare a cunoașterii, cel care a avut un rol important în conturarea unei alte imagini despre Hristos a fost Dietrich Bonhoeffer, care l-a ajutat să vadă că Hristos este centrul și sensul și că a-L avea pe Hristos înseamnă a trăi o viață activă. Înțelegerea aceasta l-a condus la o nouă viziune a trecutului și viitorului care implică o mișcare

tion-training-and-youth_ro (accesat la 10 august 2023).

11 Ioan-Gheorghe Rotaru, *Aspecte ale secularizării și ale omului secularizat*, Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Theologia Orthodoxa, (2006), L-LI, nr.1, Cluj University Press, Cluj-Napoca, pp. 251-266.

înainte spre împlinirea promisiunilor lui Dumnezeu și în desfășurarea unei istorii a lui Dumnezeu în lumea noastră.¹² Din această imagine a lui Hristos, Moltmann aduce conceptul bucuriei în experiența prezentă a omului.

Mai putem spune că în viața lui Moltmann au fost și alți factori care au conturat viziunea aceasta a centralității lui Hristos și a experimentării bucuriei, anume experiențele pe care le-a trăit. Fiind asaltat de întrebări existențiale și frământări care nu îi dădeau pacea în diverse momente ale vieții (experiențele pe care le-a trăit în cel de al doilea război mondial și reflecțiile personale din perioada anilor 1970, când a avut loc invadarea Vietnamului), el a descoperit că este de datoria omului, a lui în mod special, să descopere în experiența efemeră a vieții, motivele principale care i-ar putea da bucurie, în ciuda unei experiențe dure, negative și marcante a vieții. Reflecția îl conduce la concluzia că: „Bucuria este puterea de a trăi, de a avea inițiativă creatoare. Bucuria ne trezește toate simțurile, energizează mintea și trupul. Cum experimentăm această putere în prezența unui Dumnezeu viu?”¹³ Contemplarea acestei idei restrânge realitatea în care trăiește Moltmann la faptul că bucuria este factorul motivator al vieții și că în absența ei omul se închide în sine și își epuizează viața. Mergând mai departe pe firul concluziei lui Moltmann, suntem conduși la ideea că responsabilitatea omului este aceea de a descoperi și de a trăi bucuria în raport cu prezența unui Dumnezeu viu și real în viața lui. Nu putem omite faptul că în centrul teologiei lui Moltmann stă crucificarea lui Hristos. Pentru teologia lui, ceea ce a făcut Hristos este esențial, pentru că vedem dragostea care se dăruiește, vedem împlinirea promisiunilor lui Dumnezeu pentru omenire și îl vedem pe cel nevinovat care suferă pentru păcătoși. În acest fel, când atenția omului este îndreptată spre cruce, descoperim răspunsul la problema vinovăției umane și la posibilitatea eliberării omului de sub puterea ei. Richard Bauckham, referindu-se la teologia crucii lui, spune că:

„El folosește o expresie dublă «cel fără Dumnezeu și cel părăsit de Dumnezeu» pentru a se referi la situația atât a păcătoșilor care suferă propria abatere de la Dumnezeu, cât și a celor care sunt victimele nevi-

12 *Jürgen Moltmann: his life and work*, McCoy, Charles S, Jürgen Moltmann – Fall 1997, The October 31 – November 1, 1997 meeting of the Pacific Coast Theological Society discussed „*Jürgen Moltmann*”. The meeting was held at Flora Lamson Hewlett Library, Graduate Theological Union in Berkeley. (<https://www.jstor.org/stable/community.31007597>).

13 Jürgen Moltmann, op.cit., pp.26-27.

novate ale suferințelor fără rost. Aceasta este situația lumii, în absența neprihănirii divine, cu care Isus a fost identificat pe cruce.”¹⁴

Raportarea crucificării lui Hristos la experiența bucuriei aduce cu sine concluzia că omul nu este singur și că Dumnezeu își arată compasiunea față de umanitate prin Isus Hristos. Experiența suferinței capătă în felul acesta o nouă dimensiune și anume aceea că prin Hristos dă un nou sens bucuriei și iubirii. Înțelegerea lui Moltmann merge și mai departe când Bauckham spune că: „De asemenea, trebuie remarcat faptul că suferința lui Dumnezeu nu este doar o consecință a inițiativei iubitoare a lui Dumnezeu. De asemenea, contribuie la împlinirea scopului iubitor al lui Dumnezeu pentru creația Sa. Suferința lui Dumnezeu este puternică. Este un moment al activității sale creatoare și răscumpărătoare. Prin suferința Sa, Dumnezeu își eliberează creația pentru participarea ei la bucuria Sa eshatologică”¹⁵

Astfel, așezându-l pe Hristos în centru, Moltmann conferă prin teologia lui o nouă înțelegere bucuriei și experienței care îl conduce pe om spre o viață înfloritoare.¹⁶ Din acest punct de vedere, când contemplă teologia crucii lui Hristos, el spune despre creștinism că este o religie unică prin prisma bucuriei. Și Alexander Schmemmann ajunge la aceeași concluzie când spune: „De la începuturile sale, creștinismul a fost vestirea bucuriei, a singurei bucurii posibile pe pământ. Și fără proclamarea acestei bucurii, creștinismul este de neînțeles. Dintre toate acuzațiile aduse creștinilor, cea mai teribilă a fost rostită de Nietzsche când a spus despre creștini că nu au bucurie.”¹⁷

Imaginea despre Dumnezeu și soluționarea crizelor actuale

Pe lângă importanța pe care o dă centralității lui Hristos, mai observăm un element important al teologiei lui Moltmann, anume modul în care îl percepe pe Dumnezeu. Imaginea pe care o are despre El are legătură cu influ-

14 Richard Bauckham, *Theology of Jürgen Moltmann*, London, T&T Clark, 1975, p. 11.

15 *Ibidem*, p. 59.

16 Jürgen Moltmann, “Christianity: A Religion of Joy,” în *Joy and Human Flourishing: Essays on Theology, Culture and the Good Life*, Miroslav Volf and Justin E. Crisp (eds.), 1–16, Minneapolis, Fortress, 2015.

17 Schmemmann, Alexander, *For the Life of the World*, Crestwood, NY: St. Vladimir’s Seminary Press, 1973, 24.

ența pe care a exercitat-o asupra lui teologia lui Abraham Joshua Heschel, un filozof și un teolog evreu, de la care împrumută conceptul de *pathos* a lui Dumnezeu. Chiar dacă termenul ca atare nu este folosit frecvent, totuși aceasta se va reflecta în gândirea lui Moltmann.

Pathosul lui Dumnezeu, așa cum îl descrie Abraham Joshua Heschel, „denotă nu o idee de bunătate, ci o grijă vie; nu un exemplu imuabil, ci o provocare, o relație dinamică între Dumnezeu și om; nu un simplu sentiment sau o afecțiune pasivă, ci un act sau o atitudine compusă din diverse elemente spirituale; nu o simplă cercetare contemplativă a lumii, ci o chemare pasională.”¹⁸ Perspectiva lui Heschel se opune concepției grecești despre Dumnezeu, care Îl vede pe El ca fiind detașat, impasibil, rece, distant în relația cu lumea, de neatins și în afara relației cu omul, incapabil să experimenteze suferința și durerea umană. Punctul de vedere al lui Heschel este acela că Dumnezeu este implicat într-o relație cu umanitatea, reacționează personal la evenimentele lumii. El poate fi întristat, mișcat, bucuros și reacționează în raport cu ceea ce trăiesc și simt oamenii.

Concepția lui Dumnezeu ca apropiat și implicat se va găsi și în teologia lui Moltmann, pe care el o va elabora cu privire la Trinitate și în restul lucrărilor lui. Deducem din împrumutul acesta teologic că, atunci când vorbește despre bucurie, el ne spune că ea trebuie să fie înțeleasă în lumina acestui portret al unui Dumnezeu apropiat de oameni care empatizează cu ei și se implică în viața lor. Bucuria își găsește adevăratul înțeles doar când dobândește imaginea aceasta a lui Dumnezeu. În absența ei, înțelegerea omului despre bucurie va fi trunchiată deoarece se va găsi într-o imagine distorsionată al lui Dumnezeu.

Iubirea – fundament teologic al implicării credinciosului în societate

Relația și viața cu Dumnezeu trebuie împărtășite cu alții. De aceea o consecință importantă a modului în care relaționează omul este aceea că el descoperă importanța de a se oferi pe sine celorlalți. Moltmann înțelege că scopul principal al vieții nu este ca omul să trăiască pentru sine, ci ca să se ofere celorlalți. În viziunea lui Moltmann, bucuria și fericirea își găsesc locul doar atunci când oamenii sunt angajați în relații de iubire și înțeleg cu adevărat ce înseamnă aceasta. Comentând despre acest aspect el spune: „Așadar, intenția iubirii nu este de a deține persoana iubită, ci de a o face

18 Abraham Heschel, *The Prophets*, New York, Harper & Row Publishing, 2001, p.259.

fericită. Și de aceea iubirea uneori îl susține pe cel iubit, iar alteori se retrage pentru a-l lăsa pe cel iubit în libertate. Așadar, ambele acțiuni sunt acțiuni ale iubirii. Noi nu suntem iubiți pentru că suntem atât de frumoși și buni, ci suntem frumoși și buni pentru că suntem iubiți [Luther]. Acest lucru este valabil pentru relațiile interpersonale și este valabil și în cazul relației cu Dumnezeu, care este iubire, așa cum spunem cu Noul Testament [1 Ioan 4:16]. El vrea să-i vadă pe copiii săi iubiți de pe pământ fericiți și bucuruși.”¹⁹

Atât de determinant este rolul iubirii pentru Moltmann, încât el gândește că doar prin aceasta trebuie să experimentăm toată realitatea vieții. Trebuie să recunoaștem că este o concluzie admirabilă, având în vedere experiențele pe care le-a trăit de a lungul vieții și care au puterea de a modela concepțiile pe care le are un om. Observăm cum el se ridică deasupra împrejurărilor nefericite ale vieții și găsește prin Hristos sensul adevărat al împlinirii umane. El crede că toate lucrurile în viață ar trebui să se facă prin iubire și, „...cu cât iubirea ne atrage mai adânc în viață, cu atât suntem mai vii și, în același timp, mai capabili de tristețe. Aceasta este dialectica vieții afirmate și iubite.”²⁰ În concepția lui, iubirea presupune și viață, și momente de durere, dar cu toate acestea, vedem că iubirea nu trebuie să fie diminuată și nici eliminată ca bază sau fundament al vieții. Observăm „încăpățânarea” lui de a crede că doar prin iubire omul își poate găsi drumul către adevărata bucurie, anume aceea de a dărui, dar și de a înțelege că viața nu implică eliminarea tristeții și a suferinței.

Pentru el, iubirea are și un rol social, prin determinarea implicării active în viețile celor de lângă noi. Moltmann caracterizează reacția omului la ce se întâmplă în viețile semenilor, astfel: „Bucuria fericirii vieții ne motivează să ne revoltăm împotriva vieții care este distrusă și împotriva celor care distrug viața. Iar durerea pentru viața care este distrusă nu este altceva decât un dor arzător de eliberare a vieții spre fericire și bucurie. Altfel, am accepta suferința nevinovată și viața distrusă ca soartă și destin al nostru. Compasiunea este cealaltă față a bucuriei de a trăi.”²¹

19 Jürgen Moltmann & Miroslav Volf, *Theology of Joy*, disponibil la <https://www.youtube.com/watch?v=s04zdvrBz-c> (accesat la 8 august 2023).

20 Jürgen Moltmann, “Christianity: A Religion of Joy”..., p.14.

21 Jürgen Moltmann, “Christianity: A Religion of Joy”..., p.14.

Concluzii

Teologia lui Moltmann este una bogată în sensuri și semnificații și propune o amplă implicare socială a credinciosului în mersul societății. Din teologia bucuriei, așa cum o înțelege el, se desprind câteva implicații semnificative.

O primă caracteristică a teologiei bucuriei lui Moltmann este aceea că ne învață că în ciuda vicisitudinilor vieții, conceptele importante despre lume și viață pe care le are un om pot fi modelate în contextul unei experiențe transformatoare cu Isus Hristos. Viața oferă cadrul, dar și creează condițiile necesare pentru ca omul să descopere în relația cu Dumnezeu adevăratul sens al vieții. De aceea, bucuria este încununarea descoperirii lui Dumnezeu și partea vizibilă a unei realități interioare care a fost supusă schimbării Duhului Sfânt.

O a doua caracteristică este că ceea ce spune Moltmann despre centralitatea lui Hristos este un ecou al gândirii apostolului Pavel care declară în Coloseni 1: 17-20: „Toate au fost create prin El și pentru El. El este înainte de toate lucrurile și în El se țin toate împreună. El este Capul Trupului, al Bisericii. El este Începutul, Întâiul născut dintre cei morți, pentru ca El să aibă primul loc în toate lucrurile. Căci *Dumnezeu* a considerat potrivit ca toată plinătatea să locuiască în El. Prin El, *Dumnezeu* a împăcat toate lucrurile cu Sine, fie cele de pe pământ, fie cele din Ceruri, făcând pace prin sângele crucii Lui.” Învațăm astfel că *prin El* avem acces la o altfel de bucurie, una care îl are în centru pe El și nu ființa umană cu egoismul ei.

A treia caracteristică a teologiei bucuriei pune accent pe valorificarea prezentului și bucuria trăirii lui care rezultă dintr-o înțelegere adecvată a eschatologiei biblice. Aceasta creează temelia speranței creștinului că viitorul va fi modelat și transformat de Împărăția lui Dumnezeu. În speranța acestei așteptări viitoare, bucuria eschatologică marchează clipa prezentă și dă semnificații profunde existenței umane. Creștinul este învățat să privească spre viitor, dar să-și înțeleagă și să-și asume responsabilitățile prezentului.²² Bucuria pe care o trăiește acum este una a anticipării unui viitor în care Dumnezeu va fi prezent în mod deplin.

A patra caracteristică a teologiei bucuriei lui Moltmann este aceea că implicarea socială are legătură cu faptul că credinciosul înțelege că doar

22 Ioan-Gheorghe Rotaru, *Om-Demnitare-Libertate*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2019, pp. 201-215.

iubind și dăruind poate experimenta plinătatea bucuriei. Aceasta se găsește în actul oferirii de sine pentru binele semenilor. O astfel de concepție elimină înțelegerea îngustă a postmodernismului care vorbește despre om și egoismul său ca fiind drumul spre împlinire.

Bibliografie:

- *BIBLIA, Noua Traducere Românească*, Societatea Interconfesională din București, 2002.
- BAUCKHAM, Richard, *Theology of Jürgen Moltmann*, London, T&T Clark, 1975.
- HESCHEL, Abraham, *The Prophets*, New York, Haper & Row Publishing, 2001.
- MOLTSMANN, Jürgen, "Christianity: A Religion of Joy," în *Joy and Human Flourishing: Essays on Theology, Culture and the Good Life*, ed. Miroslav Volf and Justin E. Crisp, 1–16, Minneapolis, Fortress, 2015.
- MOLTSMANN, Jürgen, *A Broad Place: An Autobiography*, Minneapolis, Fortress Press, 2008.
- MOLTSMANN, Jürgen, *Theology of Hope*, New York, Harper& Row, Publishers, 1967.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, *Aspecte ale secularizării și ale omului secularizat*, Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Theologia Orthodoxa, (2006), L-LI, nr.1, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, pp. 251-266.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, "Current Values of Education and Culture", în *Proceedings of the 24th International RAIS Conference on Social Sciences and Humanities*, August 15-16, 2021, Princeton, NJ, United States of America, pp. 87-92.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, *Om-Demnitare-Libertate*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2019.
- SCHMEMANN, Alexander, *For the Life of the World*, Crestwood, NY., St. Vladimir's Seminary Press, 1973.

Linkuri:

- Jürgen Moltmann & Miroslav Volf *Theology of Joy*: <https://www.youtube.com/watch?v=s04zdvrBz-c>

- Jürgen Moltmann and Catholic Theology: Disputes On The Intersections Of Ontology and Ethics”, în *Heythrop Journal*, Vol. 55 no.3 May 2014. (https://www.academia.edu/6725996/_Jürgen_Moltmann_and_Catholic_Theology_Disputes_On_The_Intersections_Of_Ontology_and_Ethics_in_Heythrop_Journal_Vol_55_no_3_May_2014)
- McCoy, Charles S., *Jürgen Moltmann: his life and work*, Jürgen Moltmann-Fall 1997, The October 31 – November 1, 1997 meeting of the Pacific Coast Theological Society discussed, „*Jürgen Moltmann*.”. The meeting was held at Flora Lamson Hewlett Library, Graduate Theological Union in Berkeley. (<https://www.jstor.org/stable/community.31007597>).
- <https://www.giffordlectures.org/lecturers/-moltmann>
- Moltmann, Jürgen, *Horizons of hope: A critique of 'Spe salvi'*, disponibil la <https://www.christiancentury.org/article/2008-05/horizons-hope>
- *Educație, Formare și Tineret*, disponibil la https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/education-training-and-youth_ro
- Enciclica Pepei Benedict XVI-lea, *Spe Salvi*, 19 decembrie 2007, disponibil la <https://www.magisteriu.ro/spe-salvi-2007/>